

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17
ע"ע 35260-08-17

ניתן ביום 29 אפריל 2019

המערערת

קבלן את לוי בע"מ

-

המשיב בעע 20004-12-17
המשיב בעע 35260-08-17

gotom radlat
WOLDEGERIS

לפני: השופט רועי פוליאק, השופטת חני אופק גנדלר, השופט מיכאל שפיצר
נציגת ציבור (עובדים) גברת יעל רון, נציג ציבור (מעסיקים) מר דן בן חיים

בשם המערערת – עו"ד ויקטור ברק
בשם המשיבים – עו"ד ליאב עמר

פסק דין

שני ערעורים שנדונו במאוחד בסוגית היחס שבין חובתו של מעסיק לערוך לעובדיו הסדרי ביטוח פנסיוני בקופות גמל, לבין ההסדרים שנערכו בגין עובדים זרים בפוליסות ביטוח שאינן מסווגות כ"קופות גמל", בין השאר לנוכח אי נכונותן של קופות הגמל השונות לבטח עובדים זרים.

נקדים ונדגיש, כי בעקבות הסדרים חקיקתיים ורגולטורים, אשר יפורטו בפסק דיננו להלן, חל שינוי מהותי במצב המשפטי החל מחודש מאי 2017 ופסק דיננו מתייחס, לפיכך, למצב המשפטי שקדם לשינוי כאמור.

רקע

התביעות ופסקי הדין

1. המערערת היא קבלן לשירותי ניקיון. ביום 1.1.2013 נכנסה לתוקף התקשרות בין המערערת לבין מועצה מקומית גני תקווה (להלן – **הרשות ו** - **ההתקשרות**), לפי העניין) למתן שירותי ניקיון של שטחים פתוחים ושירותי טיאוט מכני בתחומי

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

הרשות. המשיבים הם נתינים זרים, מבקשי מקלט בישראל, אשר הועסקו קודם להתקשרות במתן שירותי ניקיון בתחומי הרשות על ידי מתן אלעד גינון אחזקה ותשתיות בע"מ (להלן – מתן אלעד). המשיב בע"ע 35260-08-17 (להלן – וולדגריס) הועסק במערכת מתחילת ההתקשרות (1.1.2013) ועד לסוף חודש מרץ 2015. המשיב בע"ע 20004-12-17 (להלן – רדיאט) הועסק במערכת מתחילת ההתקשרות ועד לסוף חודש פברואר 2015.

2. עם סיום עבודתו הגיש כל אחד מהמשיבים תביעה נגד המערכת, מתן אלעד והרשות. התביעות נגד מתן אלעד יושבו בהסכמה והתביעות נגד הרשות נמחקו. שתי התביעות נגד המערכת התקבלו בחלקן בפסקי דין מפורטים. בשתי התביעות נפסק, כי על יחסי הצדדים חלים צווי ההרחבה בענף הניקיון וכי המשיבים לא הוכיחו את זכאותם לקבלת פיצויי פיטורים. אין ערעור על קביעות אלה.

בתביעת וולדגריס חייב בית הדין האזורי תל אביב (השופטת קרן כהן ונציג הציבור מר אפרים שליפר; סע"ש 29175-11-15) את המערכת לשלם לתובע גמול בעד עבודה בשעות נוספות, דמי הבראה, דמי חגים, פדיון חופשה ופיצוי בגין אי מתן תלושי שכר. כמו כן חויבה המערכת בתשלום "הפרשות לפנסיה" בסכום של 8,949 ₪ ו"הפרשות לפיצויי פיטורים" בסכום של 7,278 ₪ בתוספת הפרשי הצמדה וריבית ממועד סיום העבודה.

בתביעת רדיאט חייב בית הדין האזורי תל אביב (השופטת אופירה דגן-טוכמכר ונציג הציבור מר איתן סלע וגב' ורדינה יריב; סע"ש 31105-09-15) את המערכת לשלם לתובע גמול בעד עבודה בשעות נוספות, דמי הבראה, דמי חגים, פדיון חופשה והחזר ניכויים שלא כדין. כמו כן חויבה המערכת בתשלום "פיצוי בגין אי הפרשות לפנסיה" בסכום של 8,687 ₪ ו"הפרשות לפיצויי פיטורים" בסכום של 8,908 ₪ בתוספת הפרשי הצמדה וריבית ממועד סיום העבודה.

3. בעלי הדין לא ערערו על החיובים השונים והיקפם. ערעורה של המערכת על שני פסקי הדין מצטמצם לטענה לפיה יצאה ידי חובתה כלפי המשיבים בכל הכרוך

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

בחיובים הנובעים מאי הפקדת כספים למרכיב הפיצויים ולמרכיב התגמולים בקרנות פנסיה, באמצעות הפקדות חודשיות שוטפות בחברות ביטוח על שמם של המשיבים. לגישת המערערת, חיובה לשלם למשיבים תשלומים בגין אי ביצוע הפקדות לקרן פנסיה מטיל עליה כפל תשלום. יצוין, כי בעניין רדיאט הוגש ערעור גם כנגד היקף החיוב בהוצאות משפט, אך בסיכומיה ובטיעוניה נזנח רכיב זה של הערעור ובהודעת המערערת מיום 22.2.1018 הודגש כי "הערעור הוגש מלכתחילה בשאלה אחת בלבד" [ההדגשה במקור – ר.פ.]. להלן נציג בדרכנו להכרעה בערעורים את המסגרת הנורמטיבית לדיון, בהרחבה מסוימת לנוכח ההתדיינות הרבות והפסיקה הלא אחידה של בתי הדין האזוריים בסוגיה, את הקביעות בפסקי הדין ואת טענות הצדדים.

המסגרת הנורמטיבית

חקיקה

4. בסעיף 1יא. לחוק עובדים זרים, התשנ"א-1991, נקבע לאמור:

"(א) השר, בהסכמת שר האוצר, לאחר התייעצות עם שר הפנים ובאישור הוועדה, רשאי לקבוע כי חובה על מעסיקו של עובד זר לשלם לקרן כאמור בסעיף קטן (ב) או לחשבון הבנק כאמור בסעיף קטן (ב1) סכום שיקבע שלא יעלה על 700 ש"ח לחודש, בעד כל עובד זר שהועסק על ידו באותו חודש (להלן – הפיקדון); כן רשאי השר, בהסכמת שר האוצר, לאחר התייעצות עם שר הפנים ובאישור הוועדה, לקבוע פטור מתשלום הפיקדון או תשלום מופחת של הפיקדון, לגבי עובד זר המועסק בסיעוד בידי יחיד, וכן לסוגי עובדים כפי שיקבע כאמור.

(ב) שר הפנים, בהסכמת שר האוצר, רשאי להקים קרן לעובדים זרים (בפרק זה – הקרן); שר האוצר, בהסכמת שר

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

הפנים, יקבע הוראות לענין הפעלתה וניהולה של הקרן, לרבות סוגי הנכסים שהקרן תהיה רשאית להשקיע בהם את הכספים שנתקבלו לה כאמור, והעמלות שישולמו לקרן.

(ב1) על אף האמור בסעיף קטן (ב), רשאי שר הפנים, בהסכמת שר האוצר ובאישור הוועדה, לקבוע כי הפיקדון ישולם לחשבון בנק נפרד, המיועד אך ורק למטרה זו, שייפתח וינוהל בהתאם להוראות שיקבע שר האוצר (בפרק זה – חשבון הבנק); בכפוף להוראות סעיף קטן (ז)(2) ולהוראות הפרק הרביעי לחוק הכניסה לישראל, כספים המופקדים בחשבון הבנק לפי סעיף קטן זה לא יהיו נתונים להעברה, לשעבוד או לעיקול".

5. בסעיף 1יא (ו) לחוק, נקבעה ההוראה הבאה:

" (1) נקבעו בהסכם קיבוצי או בצו הרחבה כמשמעותם בחוק הסכמים קיבוציים, תשי"ז-1957, הוראות בדבר תשלומים סוציאליים שעל המעסיק או העובד הזר לשלם לקרן פנסיה, לתכנית חיסכון אחרת, לקופת תגמולים או לתשלום פיצויי פיטורים, יעביר המעסיק לקרן או לחשבון הבנק, לפי הענין, ואליהם בלבד את התשלום הסוציאלי שהוא חב בו, והכל בשיעורים שנקבעו בהסכם הקיבוצי או בצו הרחבה כאמור, והוראות ההסכם הקיבוצי או צו הרחבה לענין זה לא יחולו;

(2) היה הסכום הכולל המשתלם לפי פסקה (1) קטן מהסכום שנקבע לפי סעיף קטן (א) או לפי סעיף 1יא1, לפי הענין, יעביר המעסיק לקרן או לחשבון הבנק, לפי הענין, את ההפרש שבין שני הסכומים;

(3) על מעסיק ששילם כספי פיקדון לגבי עובד זר לא יחולו לגבי התקופה שבעדה הופקדו הכספים ועד גובה הסכום שהופקד הוראות חוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג-1963".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

6. הוראת סעיף 1יא' לחוק היא הוראת רשות ("השר ... רשאי"). בתקופת העסקתם של המשיבים לא הופעלו סמכויות השרים לפי סעיף 1יא'. לחוק. שר העבודה והשירותים החברתיים (כתוארו כיום) לא התקין תקנות המחייבות מעסיקי עובדים זרים להפקיד כספים לפיקדון כהגדרתו בחוק, ומשכך שרי הפנים והאוצר לא הקימו קרן לכספי עובדים זרים ואף לא נפתח חשבון בנק למטרה זו. אמנם, בשנת 2008 הותקנו תקנות עובדים זרים (פיקדון בחשבון הבנק), התשס"ח-2008 מכוחן צריך היה להתבצע הליך תחרותי לבחירת הגוף שינהל את הפיקדון, אך ההליך לא צלח (לביקורת על ההימנעות מלהפעיל את סמכויות השרים ראו: ה"פ (מחוזי, י-ם) 20180-03-11 איגוד נותני שירותי סיעוד בישראל נ' המוסד לביטוח לאומי (7.9.2011). להלן – עניין איגוד נותני שירות).

רק בעקבות תיקון 18 לחוק שנכנס לתוקף בחודש מאי 2017, לאחר סיום עבודתם של המשיבים במערערת, חוקקו סעיפים 1יא' עד 1יא9 לחוק, מכוחם נקבעו הוראות שונות ונפרדות לעובד זר שהוא "מסתנן" כהגדרתו בחוק ונפתח חשבון פיקדון בו יש להפקיד כספים בגין עובדים זרים בחלק מענפי התעסוקה (ראו גם: תקנות עובדים זרים (פיקדון לעובדים זרים), התשע"ו-2016).

הנה כי כן, במועד העסקת המשיבים הוראות החוק להחלת הסדרים מיוחדים חלף הסדרי ביטוח פנסיוני על עובדים זרים לא היו בתוקף.

הפסיקה על רקע האילוצים אשר מנעו את ביטוח העובדים הזרים בקופות גמל

7. למרות שהוראות סעיף 1יא' לחוק לא נכנסו לתוקף, נבצר ממעסיקים לבטח את עובדיהם הזרים בקופות הגמל השונות, אשר תקנוניהן ומדיניותן לא אפשרו, לפי הנחיית הגורמים המְאֶסְדֵּרִים, את ביטוחם של העובדים הזרים. בפסק הדין המנחה בסוגיה (ע"ע 137/08 (ארצי) אילינדז – פרידמן חכשורי חברה להנדסה ולבנין בע"מ (22.8.2010). להלן – עניין אילינדז), הובאה עמדת היועץ המשפטי לממשלה בסוגית ביטוחם של עובדים זרים בקופות הגמל השונות, לפיה:

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

"בתקופה הרלבנטית קופות הגמל כללו מכשירים שונים לחיסכון ארוך טווח המיועד לגיל פרישה (במסלול הוני או קצבתי). מכשירים אלה לא התאימו לצרכים של אוכלוסיית העובדים הזרים אשר שהייתם בארץ הוגבלה לתקופה של עד 5 שנים".

8. נציין, כי הקביעות דלעיל נכונות אף היום. מוצרי הביטוח הפנסיוני המנוהלים באמצעות קופות הגמל למיניהן למעט קרנות ההשתלמות (קרנות פנסיה; קופות ביטוח המוכרות בשמן המסחרי "ביטוחי מנהלים"; וקופות גמל לחיסכון) מיועדים לחיסכון לטווח ארוך (גיל פרישה), תוך מתן הטבות מס מהן נהנים חוסכים שהם תושבי המדינה. פדיון החיסכון טרם הגעה לגיל פרישה, כרוך בהפסדים ועלול להתחייב במס. אף הכיסוי הביטוחי בקרנות הפנסיה ובקופות הביטוח, המשתלם על דרך של קצבה, מתאים למי ששוהה במדינה, הן על מנת לוודא את עצם קיומו של מקרה הביטוח (פטירה או נכות) והן על מנת לוודא שהתשלום משולם לזכאי (נכה כל עוד הוא נכה; שאירים או מוטבים כל עוד הם בחיים), ואינו מתאים למי שמרכז חייו מחוץ למדינה.

9. סיכום ביניים מלמד, אפוא, כי בהיבט הפרקטי לא ניתן היה לערוך לעובדים זרים ביטוח פנסיוני באמצעות קופות גמל, אך מנגד המנגנון החלופי לפי סעיף 1 לא לחוק לא הופעל בתקופה הרלוונטית.

10. בעניין אילינדז פסק בית הדין הארצי כי "אין לאפשר למעסיק 'לזכות' ממצב הדברים בו לא התאפשרה הקמתה של הקרן, ולא על העובד הזר לשאת בתוצאות אי הקמתה ... [ו] על פי עקרון תום הלב החולש על מערכת יחסי העבודה, וודאי על יחסי העבודה הקיבוציים, נכון יהיה להורות בנסיבות העניין על ביצועו של החיוב 'בקירוב'" (פסקה 62. וראו בין היתר גם – בר"ע (ארצי) 51823-10-14 י.ב. שיא משאבים בע"מ – Hitam Abakar (26.2.2015); בר"ע (ארצי) 36959-06-15 Musabak – טלרן אחזקות וניקיון (2000) בע"מ (15.7.2015); בר"ע (ארצי) 31555-

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

04-17 א. אפיקים שירותי ניהול בע"מ – Kidane (4.5.2017)). כפועל יוצא מכך נפסק, כי מעסיק שלא ביטח עובד זר בהסדרי ביטוח פנסיוני, יחויב לשלם לעובד פיצוי אשר יבוא חלף הפקדות לקופת הגמל בגובה ההפקדות שהיה עליו להפקיד, כמעסיק, בהתאם להסכם הקיבוצי או צו ההרחבה החלים על העובד הזר.

הסדרים חלופיים בגינם של עובדים זרים (ותוקפם)

11. המערערת אינה חולקת בענייננו על חיובה לבצע הפקדות כמתחייב מצו ההרחבה בענף הניקיון, אלא טוענת כי כך עשתה בהסתמך על הנחיות הרשויות השונות ועל דפוס התנהלות מקובל.

12. ביום 1.7.2008 פרסם המוסד לביטוח לאומי (להלן – המוסד), את אגרת 183, המופנית לחברות הנותנות שירותי סיעוד באמצעות עובדים זרים במשקי בית, מכח התקשרות עם המוסד בהליך מכרזי שהמוסד ערך, לפיה יש להפקיד את הסכומים המיועדים לפנסיה עבור עובדים זרים בחשבון בנק הנושא הפרשי הצמדה וריבית עד להקמת חשבון בנק ייעודי להפקדות לעובדים זרים. ביום 10.2.2010 פרסם המוסד את אגרת 209 לפיה יש לפתוח לעובדים הזרים חשבונות נאמנות ולהפקיד בהם את חלק המעסיק בתשלומים הפנסיוניים ובחודש ינואר 2011 פורסמה אגרת 231 של המוסד, אשר כותרתה היא "הפקדות כספי פנסיה וכספים בגין פיצויי פיטורים של עובדים זרים – הסדר לשלב ביניים", לפיה הורה המוסד למעסיקים של עובדים זרים הקשורים עמו מכוח ההליך המכרזי ואשר טרם פתחו חשבון בנק כמתחייב מהאגרות הקודמות "להתקשר עם חברות ביטוח לצורך פתיחת פוליסת ביטוח חיים הכוללת רכיב חיסכון שאינה מוכרת כקופת ביטוח (להלן – פוליסת פרט) על שם כל עובד ועובד ובלבד שתכלול גם כיסויים למקרי מוות ונכות". המוסד ציין כי ממועד פרסום האגרת "אין לפתוח חשבונות ביטוח אחרים או חשבונות בנק" וכי המוסד יראה בנותני שירותים שלא יפעלו כמתחייב מהאגרת כמי שהפרו באופן יסודי את ההתקשרות עמו. בשולי אגרת 231 הבהיר המוסד כי תוקפן של ההנחיות הוא עד לכניסתן לתוקף של תקנות שיותקנו לפי סעיף 1א. לחוק.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

13. הנחיות המוסד התיימרו לחייב את נותני השירותים שהתקשרו עמו בעקבות המכרז שערך, אך לא היה להן מלכתחילה כוח לחייב גורמים נוספים ומכל מקום אין להן כל תוקף נורמטיבי במערכות היחסים שבין קבלני שירות בענף הניקיון לבין עובדים זרים המועסקים על ידם. יצוין, כי הנחיות המוסד באגרות 209 ו- 231 בוטלו על ידי המוסד, בעקבות החלטתו המפורטת של בית המשפט המחוזי בירושלים (השופטת אורית אפעל גבאי) בעניין **איגוד נותני השירותים**. באותו עניין נפסק, אגב דיון בבקשה למתן סעדים זמניים למניעת כניסת האגרות הנזכרות לתוקף, כי על פני הדברים ההנחיות באגרות עומדות בניגוד לאמור בסעיף 1א לחוק.

14. עם זאת, בפועל אימצו קבלני שירות רבים את ההנחיות, בין מכח הוראות חוזיות שהוכתבו על ידי מזמיני העבודה - אשר חפצו להבטיח את זכויות העובדים ולהימנע מחשיפה לתביעות ולהליכים מנהליים לנוכח הוראות חוק להגברת האכיפה של דיני העבודה, התשנ"ב-2011 - ובין מטעמים אחרים.

פסקי הדין והערעורים

ההנמקה בפסקי הדין וטענות המערערת

15. המערערת טענה בהליכים שנוהלו בתביעות המשיבים, כי הפקידה בגין עובדיה תשלומים לפוליסות ביטוח במנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן – **מנורה**) ובכלל חברה לביטוח בע"מ (להלן – **כלל**), בשיעורים המתחייבים מצווי ההרחבה בענף הניקיון, וכי עם הפקדת הכספים במנורה ובכלל (להלן ביחד – **חברות הביטוח**) יצאה ידי חובתה כלפי העובדים.

16. בתביעת וולדגריס טענה המערערת כי הפקידה בגין התובע תשלומים "לפנסיה ולפיצויים" במנורה ובכלל בסכום כולל של 15,962 ₪, בעוד זכאותו היא לסכום כולל של 14,100 ₪ ולכן אין היא חייבת לו תשלומים נוספים. בית הדין האזורי דחה את הטענה בנימוק לפיו המערערת לא הציגה מסמכים על העברת התשלומים לקרנות הביטוח כפי שנטען. בית הדין האזורי הבהיר כי ניכויים מהשכר אינם

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

מצביעים על העברת התשלומים, בהיעדר ראייה בכתב מחברות הביטוח. המערערת חויבה, לפיכך, לשלם לוולדגריס פיצויי בגובה התשלומים שלא הועברו למרכיב התגמולים ולמרכיב הפיצויים בקופות השונות. בקשה להבהרת פסק הדין, לה צורפו מסמכים חדשים שלא הוצגו בהליך, נדחתה בהיותה בקשה מהותית לתיקון פסק הדין.

אף בתביעת רדיאט, בה הומצא לאחר דיון ההוכחות, מסמך המפרט צבירה במנורה, אך – חרף צו שהוצא על ידי בית הדין – לא הומצאו נתונים כלשהם מכלל, נפסק כי "לא ברור מנספח זה כיצד נצבר אותו 'סכום הביטוח' והאם מדובר בכלל בהפרשות לגמל. גם אם כן – לא ברור האם מדובר בכספי גמל שהופרשו מחלקו של התובע או הנתבעת". משכך, נפסק כי לא ניתן להביא בחשבון את הסכומים שלטענת המערערת הופקדו בקופות השונות והיא חויבה לשלם אף לרדיאט פיצויי בגובה התשלומים שלא הועברו למרכיב התגמולים ולמרכיב הפיצויים בקופות השונות.

17. המערערת טוענת כי הלכה ולמעשה חויבה בכפל תשלום. המערערת ביצעה הפקדות לקופות השונות על שם המשיבים, בשיעורים ובמועדים המתחייבים על פי דין, ואין לחייבה לשלם פעם נוספת לעובדים המשיבים את התשלומים ששולמו לקופות. ובלשונה:

"המערערת תטען כי על פי מערכת חוקים הקיימת היום, מעסיק כדי לממש זכות מהותית של עובד לפנסיה חובה, חייב לפתוח על שם העובד קופת גמל שנוסדה בהתאם לאמור בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, ולהפריש לשם הפרשות חודשיות בסכומים ובמועדים בהתאם לאמור בתקנות מס הכנסה ... עם מתן זיכויים על פי האמור בסעיפים 45א ו- 47 לפקודת מס הכנסה. המערערת תטען כי **אלו ורק אלו חובות המעסיק כלפי העובד** בנדון, ובעת שהוכיחה המערערת את ביצוע חובות אלו בהתאם לדיני הראיות, סילקה המערערת את חובתה בדין כלפי העובד, **ועל**

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

העובד לפנות בתביעה לזכויותיו ישירות לקופת גמל" [ההדגשות

במקור – ר.פ.].

18. המערערת פרטה בסיכומיה את הראיות התומכות בטענתה העובדתית לפיה העבירה כספים לחברות הביטוח, תוך הפניה לתלושי השכר המלמדים על ניכוי מהשכר וביצוע הפקדות ולאישור מנורה שהוגש לבית הדין האזורי בעניין רדיאט לאחר מתן פסק דין. כמו כן צרפה המערערת מספר פסקי דין של בית הדין האזורי תל אביב במותבים אחרים, בהם נתקבלו טענותיה המשפטיות והעובדים הופנו למיצוי זכויותיהם בחברות הביטוח.

בקשה לצירוף ראיות בערעור

19. לתמיכה נוספת בטענותיה העובדתיות, הגישה המערערת בקשה בתיק וולדגריס לצירוף ראיות נוספות, לאחר שקיבלה אישורים ממנורה ומכלל אשר לטענתה לא עלה בידה להשיגם, חרף מאמציה, קודם לכן. וולדגריס התנגד לצירוף הראיות הנוספות. הגם שמצאנו טעם רב בנימוקי ההתנגדות לצירוף הראיות הנוספות, החלטנו להתיר קבלתן על מנת שיעלה בידנו להעמיד הלכה על מכונה בהינתן כלל הראיות שעלה בידי המערערת לצרף ולנוכח תוצאת הדיון.

טענות המשיבים בערעור

20. המשיבים טוענים כי הכספים לא הופקדו בקופות גמל, אלא ב"פוליסה מרוכזת", שאין בה כיסוי ביטוחי ושאינה אלא חשבון חיסכון בבעלות המערערת. בנסיבות אלה, אפילו אם יוכח כי המערערת אכן העבירה כספים לפוליסות פרט בגין עובדיהן, "הרי שלכל היותר מדובר בהעברת כספים שמחשבון בנק שבבעלותה לחשבון חיסכון שאף הוא בבעלות המערערת".

המשיבים הוסיפו וטענו כי המערערת טענה "טענות הופכיות" לטענותיה בערעורים בתביעה בסדר דין מקוצר שהגישה בבית משפט השלום בתל אביב יפו נגד מנורה

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

בגין אותה פוליסה ממש (ת.א 41344-02-16; התביעה הועברה על ידי בית משפט השלום לבית הדין האזורי תל אביב), בגדרה נטען כי עילת התביעה היא השבת הסכומים שהועברו למנורה ואשר הופקדו על ידה "לתוכניות חיסכון פרט, ככל הנראה אף מבלי שנעשתה כל הבחנה בין הסכומים השונים שהועברו בגין כל אחד ואחד מהעובדים".

דיון והכרעה

21. לאחר שבחנו את טענות הצדדים, בכתב ובעל פה ועיינו בכלל חומר התיק, הגענו לכלל מסקנה כי דין ערעורי המערערת, שאין בהם ממש, להידחות. להלן נפרט נימוקינו.

22. מהמסמכים השונים שהגישה המערערת לתיקי בית הדין האזורי ובמסגרת בקשתה לצירוף ראיות נוספות, עולה כי החל מחודש פברואר 2013 הועברו על ידה תשלומים לכלל התשלומים הועברו בגין התקופה שראשיתה בחודש ינואר 2013, מועד קליטת המשיבים לעבודה במערערת, ועד לחודש אפריל 2014 לכל המאוחר. החל מחודש אוגוסט 2014 הועברו תשלומים בגין התקופה שראשיתה בחודש מאי 2014 למנורה. התשלום לחברות הביטוח בוצע בשיק וצורף לו דו"ח ממוכן של מערכת הנהלת חשבונות שכותרתו "דוח לקופות גמל" (להלן נכנה את הדו"ח, ככינויו על ידי המערערת – **רשימת פיזור**). כל רשימת פיזור כללה רשימת עובדים, כאשר לצד שמו של כל עובד ועובד הופיעו מספר מזהה של העובד, משכורת מבוטחת ופירוט התשלום החודשי בגינו בחלוקה בין תגמולי עובד, תגמולי מעסיק, פיצויים וסכומו הכולל של התשלום.

23. אין חולק כי הכספים נקלטו בשתי חברות הביטוח כסכום כולל אחד, ללא החלוקה בין רכיבי הגמל כמפורט ברשימות הפיזור. כלל אף הצהירה כי רשימות הפיזור אבדו. ממסמך "ראיית לקוח" מתאריך 21.3.2017 שהופק במערכות מנורה עולה, כי לכל עובד נפתחה פוליסת ביטוח שנוהלה בתכנית הביטוח "סטטוס אישי חדש", המסווגת כתכנית ביטוח "**פרט**" על פי האישור, בגדרה מוגדר העובד כ"מבוטח".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

בפוליסה הצטבר "סכום ביטוח". אף מפלט שהופק בכלל, המפורט פחות מהאישור שהופק במנורה, עולה כי הכספים הופקדו בתכנית אישית ("שוטף אישי קצבה – ע.ז. [ככל הנראה: עובד זר – ר.פ.]") ולא בקופת גמל. בפלט שהומצא בעניינו של וולדגריס מצוין כי "בעל הפוליסה / המבוטח" היא דווקא המערערת, הגם שבכותרת הפלט מופיע שמו של וולדגריס. בפלט מופיעים נתונים זהים של "סכום צבירה" ו"סכום למשיכה".

24. הן האישורים שהומצאו על כספים במנורה והן פלטי המחשב מכלל, לא הוגשו באמצעות עורכם ולא זו בלבד שלא הוגשה כל עדות של סוכן ביטוח, יועץ פנסיוני, נציג חברת ביטוח וכיוצא באלה על טיבם של ההסדרים הביטוחיים שנערכו למשיבים, אף לא צורפו חוזי הביטוח (הפוליסות) שנערכו בגין המשיבים. עם זאת, ברור כי התשלומים לא הועברו לקופות גמל אלא לפוליסות פרט שאינן מסווגות כקופת גמל וכי הסכום למשיכה כולל גם תשלומים שנוכו מחשבון העובד ולא רק את חלקה של המערערת כמעסיקה, מבלי שהסכומים "נצבעו" ונערכה אבחנה בין חלקה של המערערת לחלקו של כל אחד מהמשיבים בסכום הצבור. כמו כן, המערערת לא הגישה כל ראיה ממנה ניתן ללמוד כי אם עובד יפנה לחברות הביטוח בבקשה לקבלת הסכומים הצבורים, ישוחררו הסכומים לזכותו ללא תנאי. בתי הדין האזוריים צדקו, לפיכך, בקביעתם לפיה הסכומים הצבורים בחברות הביטוח, אשר בחלקם נוכו משכר המשיבים, אינם באים **במקום** חובת המערערת לשלם למשיבים פיצוי בגין אי ביצוע הפקדות פנסיוניות.

25. בין כך ובין כך, אין דין הפקדת כספים בתכנית ביטוח שאינה מסווגת כקופת גמל, להבדיל מהפקדתם בקופת ביטוח ("ביטוח מנהלים"), כדין הפקדתם בקופת גמל. כספים המופקדים בקופת גמל "משוריינים" ואינם ניתנים למשיכה על ידי המעסיק, למעט כספי הפיצויים הניתנים למשיכה בנסיבות מאד מוגדרות לאחר סיום יחסי העבודה (ראו: סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג-1963 (להלן – **חוק פיצויי פיטורים**); סעיף 23 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 (להלן – **חוק הגמל**)). כספי גמל מוגנים גם מפני נושי המעסיק ואינם ניתנים לעיקול על ידם (דב"ע נב/74-9 שחר – מעדני דן בע"מ, פד"ע כד 213, 215 (1992)). במקביל, מגביל סעיף 25 לחוק הגמל את אפשרות החוסך עצמו לשעבד את הכספים.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

לעומת זאת, על כספים המופקדים ע"ש עובד בתכנית ביטוח שאינה קופת גמל חל חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981 (להלן – **חוק חוזה הביטוח**) והמפקיד ("בעל הפוליסה" כהגדרה בפלט ממחשבי כלל) רשאי למשכם, בכפוף לתנאי התכנית שבחרה באופן חד צדדי על ידו (על חופש הבחירה של עובד באשר להפקדות לקופות גמל, ראו: ע"ע (ארצי) 7243-10-15 לנדסברג – **גל רוב יועצים בע"מ** (20.8.2018)), בכל עת, אלא אם העובד נקבע כמוטב בקביעה בלתי חוזרת בהתאם לסעיף 11(ג) לחוק חוזה הביטוח.

26. לצד אלה, קיימים יתרונות נוספים לחיסכון בקופות גמל הן בהיבטי הפיקוח והמס והן בהגנה על זכויות החוסכים. כך, למשל, קופת הגמל מחויבת לפעול באופן אקטיבי לגביית חוב מעסיק לקופה (ראו: סעיפים 19 א ו – 28 לחוק הגנת השכר, התשי"ח-1958; דב"ע (ארצי) נ/6-10 איילון חברה לביטוח בע"מ – **אנוך**, פד"ע לב 629 (1997)) ואף לגביית ריבית פיגורים עת המעסיק מעביר תשלומים באיחור (ראו: תקנה 11 לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תשלומים לקופת גמל), (התשע"ד-2014)). ואכן, מהעתקי השיקים לחברות הביטוח שהציגה המערערת עולה כי תשלומי המערערת בוצעו באופן קבוע במועדים מאוחרים למועד האחרון להעברת הכספים לקופות גמל כמתחייב מתקנה 20 לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964 כנוסחה באותה עת, אך משהכספים לא הועברו לקופות גמל אלא לפוליסת פרט לא נדרשה המערערת לתשלום ריבית פיגורים כמתחייב על פי דין.

27. נוסף ונציין, כי הפקדת תשלום בגובה חלקו של המעסיק במרכיב התגמולים ובמרכיב הפיצויים לקופת גמל לפי ההסדר החל על הצדדים, אינה יכולה לבוא במקום פיצויי פיטורים לנוכח הוראת סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים המחייבת כי הפקדות שתבואנה במקום פיצויי פיטורים תבוצענה לקופת גמל. עם זאת, ככלל, ככל שהצבירה בתכנית הביטוח תועבר לידי העובד, אין מניעה כי הסכום הצבור שמקורו בהפקדות המעסיק (להבדיל מהפקדות העובד) ייזקף על חשבון הפיצוי שעל המעסיק לשלם לעובד הזר חלף ההפקדות לקופת גמל (השוו על דרך ההיקש לעניין

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17

ע"ע 35260-08-17

סעיף 28 לחוק פיצויי פיטורים: ע"ע (ארצי) 64836-09-16 י.ב. **שיא משאבים בע"מ** – **Okubazgy**. פסקה 9 (9.8.2017). בענייננו, לא תבעו המשיבים את השבת התשלומים שנוכו משכרם והועברו לחברות הביטוח, כך שאיננו נדרשים לשאלה האם עובד זר שנוכו משכרו תשלומים לשם העברתם לפוליסות פרט, זכאי להשבת התשלומים שנוכו או להשבת הסכום שנצבר בפועל בפוליסה (ככל שניתן "לצבוע" את הסכום ולהפרידו מהתשלום הכולל שהועבר).

28. הנה כי כן, בהעברת כספים לתכנית ביטוח פרט לא יצאה המערערת ידי חובתה כלפי המשיבים בתחום הפנסיוני. יחד עם זאת, המערערת אכן הפקידה מידי חודש בחודשו תשלומים לעובדיה חלף הפקדות לקופות גמל שאינן מבטחות עובדים זרים כמפורט לעיל. צודקת המערערת כי אין מקום לחייבה בהוצאה כפולה בגין תחליף לזכויות הפנסיוניות של עובדיה הזרים. בנסיבות אלה, זכאית המערערת במערכת יחסיה עם חברות הביטוח, כי סכומים שהפקידה בגינם של עובדים להם שילמה בדיעבד פיצוי חלף הפקדות פנסיוניות יוחזרו לידיה. מאליו יובן, כי הקביעה דלעיל משחררת אמנם את חברות הביטוח מהאחריות, ככל שהיתה כזו, לזכויות העובדים, אך כפופה להתחשבות בין המערערת לבין חברות הביטוח ולכל טענה של מי מהצדדים כלפי משנהו.

29. **סוף דבר** – הערעורים נדחים. המערערת תשלם לכל אחד מהמשיבים שכר טרחת עורכי דין והוצאות משפט בסכום של 7,500 ₪ (וסך הכל: 15,000 ₪) בתוך 30 ימים מהיום. המזכירות תעביר את הערבות הבנקאית שהופקדה על ידי המערערת בתיק ע"ע 35260-08-17 לידי וולדגריס באמצעות בא כוחו וסכומה ייזקף על חשבון חיובי המערערת לוולדגריס.

ניתן היום, כ"ד ניסן תשע"ט (29 אפריל 2019), בהעדר הצדדים וישלח אליהם.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 20004-12-17
ע"ע 35260-08-17

מיכאל שפיצר,
שופט

חני אופק גנדלר,
שופטת

רועי פוליאק,
שופט, אב"ד

מר דן בן-חיים,
נציג ציבור (מעסיקים)

גברת יעל רון,
נציגת ציבור (עובדים)